

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

ENTITIES PROVIDING STATE CUSTOMS POLICY

Яромій І.В.,

кандидат юридичних наук

Стаття присвячена дослідженню суб'єктів забезпечення державної митної політики. Відмічено, що державна митна політика є ключовим інструментом забезпечення економічної безпеки та розвитку держави. Її ефективна реалізація вимагає злагодженої взаємодії широкого кола суб'єктів, кожен з яких відіграє свою роль у цьому процесі. Від державних органів, що формують та реалізують політику, до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які безпосередньо її відчують, – кожен учасник вносить свій внесок у функціонування митної системи.

Звернута увага, що особливої актуальності в контексті інституційної складової набуває питання залучення до процесу формування та реалізації митної політики громадських організацій та об'єднань, які представляють інтереси бізнесу та громадянського суспільства. Зазначене пояснюється тим, що участь громадськості сприяє підвищенню рівня довіри до митних органів, забезпеченню відкритості та прозорості їх діяльності, а також врахуванню інтересів різних груп суспільства.

Обґрунтовано віднесення до суб'єктів забезпечення державної митної політики широкого спектру учасників, які беруть участь у формуванні, реалізації та контролі за дотриманням державної митної політики держави. Запропоновано взяти за основу компетенційний підхід, суб'єктів забезпечення державної митної політики систематизувати на дві групи: 1) суб'єктів спеціальної компетенції; б) суб'єктів загальної компетенції.

Відмічено, що відмінностями між суб'єктами загальної та спеціальної компетенції в сфері забезпечення державної митної політики є перш за все характер та обсяг їх повноважень. Суб'єкти спеціальної компетенції мають вузьку спеціалізацію, тоді як суб'єкти загальної компетенції – широкую. Окрім цього відмінності наявні у функціональному призначенні. Так, суб'єкти спеціальної компетенції виконують безпосередні функції, пов'язані з митною справою, тоді як суб'єкти загальної компетенції – загальнодержавні функції.

Запропоновано віднесення до системи суб'єктів забезпечення державної митної політики: 1) суб'єктів спеціальної компетенції (зокрема, Міністерство фінансів України, митні органи, Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики); 2) суб'єктів загальної компетенції (зокрема, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства та відомства, що опосередковано долучаються до забезпечення державної митної політики в межах своєї компетенції в залежності від питань, що розглядаються; 3) громадські організації та об'єднання, які здійснюють громадський контроль, формують громадську думку; 4) наукові та освітні установи, які готують фахівців для митної служби та проводять наукові дослідження.

Відмічено, що межі між суб'єктами спеціальної та загальної компетенції в кожному випадку слід визначати виходячи із компетенції, статутних цілей, завдань та функцій.

Передбачається, що для ефективних результатів суб'єкти забезпечення державної митної політики повинні перебувати у злагодженій взаємодії, щоб забезпечити ефективне функціонування митної сфери та реалізацію ефективної державної митної політики.

Ключові слова: митні органи, суб'єкт, забезпечення, державна митна політика, громадськість, система, державна митна справа.

The article is devoted to the study of the subjects of ensuring the state customs policy. It is noted that the state customs policy is a key instrument for ensuring the economic security and development of the state. Its effective implementation requires coordinated interaction of a wide range of subjects, each of which plays its role in this process. From state bodies that form and implement the policy, to subjects of foreign economic activity that directly experience it – each participant contributes to the functioning of the customs system.

It is noted that in the context of the institutional component, the issue of involving public organizations and associations that represent the interests of business and civil society in the process of forming and implementing customs policy is of particular relevance. This is explained by the fact that public participation contributes to increasing the level of trust in customs authorities, ensuring openness and transparency of their activities, as well as taking into account the interests of various groups of society.

The attribution to the subjects of state customs policy provision of a wide range of participants who participate in the formation, implementation and control over compliance with the state customs policy of the state is justified. It is proposed, taking as a basis the competency approach, to systematize the subjects of state customs policy provision into two groups: 1) subjects of special competence; б) subjects of general competence. It is noted that the differences between subjects of general and special competence in the field of state customs policy provision are primarily the nature and scope of their powers. Subjects of special competence have a narrow specialization, while subjects of general competence have a wide one. In addition, there are differences in functional purpose. Thus, subjects of special competence perform direct functions related to customs affairs, while subjects of general competence perform state-wide functions.

It is proposed to include in the system of subjects of state customs policy: 1) subjects of special competence (in particular, the Ministry of Finance of Ukraine, customs authorities, the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Finance, Tax and Customs Policy); 2) subjects of general competence (in particular, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, ministries and departments that are indirectly involved in ensuring state customs policy within the limits of their competence depending on the issues under consideration; 3) public organizations and associations that exercise public control and form public opinion; 4) scientific and educational institutions that train specialists for the customs service and conduct scientific research.

It is noted that the boundaries between subjects of special and general competence in each case should be determined based on competence, statutory goals, tasks and functions.

It is assumed that for effective results, subjects of state customs policy should be in coordinated interaction to ensure the effective functioning of the customs sphere and the implementation of an effective state customs policy.

Key words: customs authorities, subject, provision, state customs policy, public, system, state customs.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтеграції України до світової економіки, державна митна політика набуває особливого значення. Вона є ключовим інструментом для забезпечення економічної безпеки держави, захисту внутрішнього ринку, стимулювання зовнішньоекономічної діяльності та наповнення державного бюджету. Ефективна митна політика сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату, розвитку національної промисловості та підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках.

Однак, реалізація державної митної політики стикається з рядом проблем. Недосконалість законодавства, корупційні ризики, недостатня ефективність митного контролю, складність митних процедур, а також недостатня координація між різними органами влади ускладнюють досягнення поставлених цілей. Крім того, виклики, пов'язані із впровадженням воєнного стану вимагають адаптації державної митної політики до нових реалій, зокрема, посилення контролю за перемі-

щенням товарів військового призначення та гуманітарної допомоги.

Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалювати законодавство, підвищувати ефективність митного контролю, запроваджувати сучасні інформаційні технології, посилювати боротьбу з корупцією та забезпечувати координацію між різними органами влади. Важливим є також залучення до процесу формування та реалізації митної політики представників бізнесу, громадськості та експертів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань щодо суб'єктів публічного адміністрування у різних сферах державної діяльності, їх класифікації, а також дослідженню державної митної політики присвятили свої роботи такі науковці, як: Авер'янов В., Бандурка О., Берлач А., Бевзенко В., Битяк Ю., Гаращук В., Кийда Л. І., Колмаков В., Коломосць Т., Кормич Б. А., Ліпкан В., Лученко Д., Пашко П. В., Приймаченко Д. В., Прокопенко В. В., Федотов О. П., Шевченко Н. І. та інші. Водночас, незважаючи на значну кількість наукових праць, питання щодо дослідження суб'єктів забезпечення державної митної політики залишається актуальним.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобалізації та посилення міжнародної конкуренції, ефективна митна політика стає критично важливою для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Необхідно постійно вдосконалювати механізми взаємодії між суб'єктами, що беруть участь у формуванні та реалізації митної політики, з метою забезпечення її прозорості, ефективності та відповідності сучасним викликам.

Державна митна політика є ключовим інструментом забезпечення економічної безпеки та розвитку держави. Її ефективна реалізація вимагає злагодженої взаємодії широкого кола суб'єктів, кожен з яких відіграє свою роль у цьому процесі. Від державних органів, що формують та реалізують політику, до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які безпосередньо її відчують, – кожен учасник вносить свій внесок у функціонування митної системи.

Особливої актуальності в контексті інституційної складової набуває питання залучення до процесу формування та реалізації митної політики громадських організацій та об'єднань, які представляють інтереси бізнесу та громадянського суспільства. Зазначене пояснюється тим, що участь громадськості сприяє підвищенню рівня довіри до митних органів, забезпеченню відкритості та прозорості їх діяльності, а також врахуванню інтересів різних груп суспільства.

Визначення правової категорії «державна митна політика» наведено в статті 5 Митного кодексу України, де воно розглядається як система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки [1]. Щодо теоретичного рівня, то єдиного визначення щодо терміну «державна митна політика» не вироблено. Наприклад, Д. В. Приймаченко пропонує під терміном «митна політика» розуміти систему заходів, що регулюють ввезення, вивезення та транзит переміщуваних через кордони даної держави товарів й інших предметів, їх митне обкладення, оформлення і контроль [2].

Згідно іншого підходу, визначеного Л. І. Кийда, Н. І. Шевченко категорія «державна митна політика» розглядається як один із найважливіших чинників економічного розвитку України, що матиме вплив за умови ефективного державного управління відповідними процесами, спрямованими на забезпечення належних організаційно-правових умов для розширеного відтворювального процесу в країні, забезпечення гідного місця України в системі міжнародного поділу праці, зміни структури зовнішньої

торгівлі, створення умов для ефективного захисту інтересів вітчизняних товаровиробників, зміцнення економічної безпеки країни [3]. У розумінні Тлумачного словника української мови термін «суб'єкт» розглядається як особа або організація як носій певних прав і обов'язків [4].

Цікавим в даному контексті є дослідження міжнародного досвіду щодо трактування терміну «митна політика», значення якого різниться в залежності від цільового спрямування, яке покладено в основу цього правового явища. Так, до прикладу зміст «митна політика» розкривають як: – оптимальну конфігурацію цілей, принципів, функцій, напрямів ведення митної справи (США); – систему заходів, що застосовує держава для встановлення певної конфігурації митного оподаткування на імпортовані в країну товари та проходження ними митних формальностей (Австралія); – забезпечення найефективнішого використання інструментів митного контролю та регулювання товарообміну на митній території, участі в реалізації торговopolітичних завдань щодо захисту внутрішнього ринку, стимулювання розвитку національної економіки [5].

Щодо суб'єктів забезпечення державної митної політики, то варто відмітити що в цей перелік входить широкий спектр учасників, які беруть участь у формуванні, реалізації та контролі за дотриманням державної митної політики держави. Взявши за основу компетенційний підхід суб'єктів забезпечення державної митної політики пропонуємо систематизувати на дві групи: 1) суб'єктів спеціальної компетенції; б) суб'єктів загальної компетенції.

Щодо відмінностей, то варто відмітити що суб'єкти загальної та спеціальної компетенції в сфері забезпечення державної митної політики відрізняються перш за все характером та обсягом їх повноважень. Так, суб'єкти спеціальної компетенції в сфері забезпечення державної митної політики мають чітко визначені, вузькоспеціалізовані повноваження, безпосередньо пов'язані з державною митною справою. Суб'єкти спеціальної компетенції мають вузьку спеціалізацію, тоді як суб'єкти загальної компетенції – широку. Окрім цього відмінності наявні у функціональному призначенні. Так, суб'єкти спеціальної компетенції виконують безпосередні функції, пов'язані з митною справою, тоді як суб'єкти загальної компетенції – загальнодержавні функції.

До суб'єктів спеціальної компетенції в сфері забезпечення державної митної політики належать:

1) Міністерство фінансів України, що є ключовим органом, відповідальним за формування та реалізацію державної митної політики, приймає участь у формуванні кадрової політики [5];

2) митні органи в особі Державної митної служби України як центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, митниць та митних постів [1];

3) Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики, який розглядає законопроекти з митних питань, здійснює парламентський контроль [6].

Суб'єкти загальної компетенції мають більш широкі повноваження, що охоплюють різні сфери державного управління, включаючи митну політику. Вони забезпечують загальну координацію та контроль, але не мають вузькоспеціалізованих функцій у митній сфері. До них належать:

1) Верховна Рада України як вищий законодавчий орган, приймає закони, що регулюють регулюють державну митну справу [7; 8];

2) Кабінет Міністрів України затверджує стратегії розвитку державної митної політики, приймає підзаконні акти, що регулюють митні відносини, здійснює координацію роботи відповідних органів [9];

3) міністерства та відомства, що опосередковано долучаються до забезпечення державної митної політики

в межах своєї компетенції в залежності від питань, що розглядаються (наприклад, Міністерство економіки України, Міністерство закордонних справ України, Служба безпеки України, Національна поліція України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державна екологічна інспекція України). Зазначені органи, хоча і не мають прямих повноважень у сфері державної митної справи, однак вносять важливий вклад у забезпечення її ефективності та відповідності національним інтересам.

Також до суб'єктів забезпечення державної митної політики можливо віднести громадські організації та об'єднання, які здійснюють громадський контроль, формують громадську думку (наприклад, бізнес-асоціації, правозахисні організації, експертні організації), а також наукові та освітні установи, які готують фахівців для митної служби та проводить наукові дослідження.

Висновки. Обґрунтовано віднесення до суб'єктів забезпечення державної митної політики широкого спектру учасників, які беруть участь у формуванні, реалізації та контролі за дотриманням державної митної політики держави. Запропоновано взявши за основу компетенційний підхід, суб'єктів забезпечення державної митної політики систематизувати на дві групи: 1) суб'єктів спеціальної компетенції; 2) суб'єктів загальної компетенції.

Відмічено, що відмінностями між суб'єктами загальної та спеціальної компетенції в сфері забезпечення державної митної політики є перш за все характер та обсяг їх повноважень. Суб'єкти спеціальної компетенції мають вузьку спеціалізацію, тоді як суб'єкти загальної компетенції – широку. Окрім цього відмінності наявні у функціональному призначенні. Так, суб'єкти спеціальної компетенції виконують безпосередні функції, пов'язані з митною справою, тоді як суб'єкти загальної компетенції – загальнодержавні функції.

Запропоновано віднесення до системи суб'єктів забезпечення державної митної політики: 1) суб'єктів спеціальної компетенції (зокрема, Міністерство фінансів України, митні органи, Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики); 2) суб'єктів загальної компетенції (зокрема, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства та відомства, що опосередковано долучаються до забезпечення державної митної політики в межах своєї компетенції в залежності від питань, що розглядаються; 3) громадські організації та об'єднання, які здійснюють громадський контроль, формують громадську думку; 4) наукові та освітні установи, які готують фахівців для митної служби та проводить наукові дослідження.

До системи суб'єктів забезпечення державної митної політики запропоновано віднести суб'єктів спеціальної компетенції (зокрема, Міністерство фінансів України, митні органи, Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики); 2) суб'єктів загальної компетенції (зокрема, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства та відомства, що опосередковано долучаються до забезпечення державної митної політики в межах своєї компетенції в залежності від питань, що розглядаються; 3) громадські організації та об'єднання, які здійснюють громадський контроль, формують громадську думку; 4) наукові та освітні установи, які готують фахівців для митної служби та проводить наукові дослідження.

Важливо зазначити, що межі між суб'єктами спеціальної та загальної компетенції в кожному випадку слід визначати виходячи із компетенції, статутних цілей, завдань та функцій.

Передбачається, що для ефективних результатів суб'єкти забезпечення державної митної політики повинні перебувати у злагодженій взаємодії, щоб забезпечити ефективне функціонування митної сфери та реалізацію ефективної державної митної політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Митний кодекс: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20241230>
2. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. 332 с. 54.
3. Кийда Л.І., Шевченко Н.І. Особливості реалізації державної митної політики. Електронне видання. Державне управління удосконалення та розвиток. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf
4. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%81%D1%83%D0%B1%27%D1%94%D0%BA%D1%82>
4. Пашко П. В. Щодо термінів –митна політика та –митна справа. Вісник Академії митної служби України. Серія: Економіка. 2012. № 2. С. 41–46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_2_7 (дата звернення: 16.02.2019).47
5. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>
6. Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики. URL: <https://komfinbank.rada.gov.ua/>
7. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
8. Про Регламент Верховної Ради України Закон України від 10.02.2010 року № 1861-VI URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
9. Про Кабінет Міністрів України Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>